

Bigband-jazz

Af: Ulrik Bøegh

SWING ♩ = 120

1
ALTO SAX
2
1
TENOR SAX
2
BARITONE SAX
1
TRUMPET
2
3
4
1
TROMBONE
2
3
4
GUITAR
PIANO
BASS
DRUM SET

Indledning

Bigband-jazz er stilistisk set en ligeså blandet affære som selve begrebet jazz. En lang række forskellige komponister og arrangører har igennem historien været med til at udvikle orkestrets lyd, så man egentlig ikke kan tale om bigband-jazz som en genre, men må nøjes med at betragte det som en bestemt orkestertype, som den enkelte komponist eller arrangør kan vælge at realisere sin musik ved hjælp af.

Historisk forbindes bigbandet ofte med swingmusikkens krav til et lydniveau, der kunne spille de store dansesteder op – navne som Duke Ellington, Glenn Miller og Count Basie – men også senere navne som trompetisten Dizzy Gillespie eller bassisten Charles Mingus' musik spilles af bigbands. Der skrives til stadighed ny musik for bigbands, ligesom en række jazzmusikere arrangerer deres musik for det store orkester.

Instrumenter

Bigbandets størrelse og instrumentsammensætning kan variere, men et standard bigband vil bestå af de instrumenter, man kan se på partituret til venstre.

Blæsersektionen består af træblæsere og messingblæsere. Henholdsvis 5 saxofoner af forskellig størrelse og 3-5 trompeter plus 3-5 tromboner; antallet af messingblæsere er historisk set vokset. Denne instrumentsammensætning giver mulighed for et meget varieret lydbillede.

Ønsket om et endnu bredere spektrum af klangfarver gør dog, at arrangøren ofte vil gøre brug af beslægtede instrumenter. Det er derfor normalt, at saxofonisterne også kan spille eksempelvis sopransax, klarinet eller fløjte. Tilsvarende kan en eller flere trompetister blive bedt om at spille på flygelhorn ligesom den dybeste af tromboerne kan skiftes ud med en tuba. Det afhænger alt sammen af hvilken lyd, arrangøren ønsker.

Rytmegruppen fungerer ligesom en hvilken som helst rytmegruppe indenfor jazz¹ og består oftest af trommer, bas, klaver og guitar. Derudover kan der også her udvides med eksempelvis en perkussionist. Det er rytmegruppens primære funktion at danne det harmoniske og rytmiske univers, inden for hvilket blæserne kan udfoldelse sig, men især klaveret og guitaren kan også spille en melodisk rolle og derved fungere som endnu en klangudvidelse af blæsersektionen.

Bigbands kan også suppleres med en sanger, en vokalgruppe eller et kor, strygersektion, keyboards, elguitar med overdrive eller hvad som helst andet. Det er principielt kun fantasien, der sætter grænser, men standardbigbandet, der danner udgangspunktet ser ud

som beskrevet ovenfor.

Transponerende instrumenter

En del af blæsersektionens instrumenter er det, man kalder transponerende instrumenter. Det vil sige, at de klinger i en anden toneart end den, der står på noderne. Derfor vil der ud for de forskellige nodelinier også være et forskelligt antal fortegn.

Altsaxofonen klinger eksempelvis en stor sekst under notationen, og den vil derfor spille efter noder, der står i A-dur, hvis kompositionen står i C-dur. Hvis kompositionen derimod stod i Es-dur, ville altsaxofonisten spille efter noder i C-dur, hvilket forklarer, hvorfor så mange jazzkompositioner står i b-tonearter.²

Når man skal læse et bigbandpartitur skal man være opmærksom på, at det kan være udskrevet enten som transponerende partitur eller som klingende partitur, hvor de transponerende instrumenter er neutraliseret – dvs. at alle nodelinier står i samme toneart.

Øvelse: Prøv at notere et nøglehuls-c hos samtlige instrumenter i partituret på foregående side.

¹ Se desuden eksempelvis Karsten Tanggaard: *Jazz – en arbejdsbog* s. 19-21

² Se desuden eksempelvis Johannes Grønager: *Groovy!* s. 112-114

Bigbandets transponerende instrumenter

Altsax: klinger en stor sekst under notationen

Tenorsax: klinger en stor none under notationen

Barytonsax: klinger en stor sekst + en oktav under notationen

Trompet: klinger en stor sekund under notationen

Lead, arrangement, backing eller improvisation

Umiddelbart kan det virke uoverskueligt at skulle forholde sig til så mange nodelinier på én gang. Det kan derfor være en god idé at have noget at kigge efter.

Man kan passende tage udgangspunkt i en beskrivelse af, hvem der spiller melodien – eller som det hedder med et lån fra amerikansk: hvem der spiller *lead*. Der er ofte flere musikere, der sammen spiller lead, og de kan så enten spille unisont, spille lead plus medstemme eller spille deciderede blokharmoniseringer, hvor en gruppe musikere spiller en akkordfortykket udgave af melodien eller en nedskreven solo.

Det er heller ikke unormalt, at arrangøren har lavet et *arrangement*, hvor forskellige instrumentgrupperinger spilles ud imod hinanden, så de skiftes

til at træde i karakter. Det er her bigbandets muligheder for alvor er tydelige, idet forskellige lag i musikken kan bølge frem og tilbage mellem lead og backing.

Når blæserne ikke spiller lead eller arrangement, holder de enten pause eller spiller *backing*. Begrebet dækker over forskellige former for baggrundsopbakning til leaden eller den igangværende solo. Der er her en bred vifte af muligheder, idet arrangøren kan vælge at lade backingblæserne spille mere eller mindre rytmiserede flydestemmer, riffs eller modstemmer. Disse backingfigurer kan – tilsvarende leadens muligheder – have flere eller færre stemmer samt være arrangeret for flere eller færre instrumenter.

Det er altid centralt i analysen af jazz at forholde sig til forholdet mellem komposition, arrangement og improvisation, og også inden for bigband-jazz er der naturligvis overladt en del plads til at forskellige musikere kan vise deres personlige stemme ved at *improvisere*. Arrangerede stykker veksler altså med improviserede stykker, men i modsætning til det meste jazz for mindre besætninger er det imidlertid normen mere end undtagelsen, at der også optræder backing bag en del af improvisationen, som solisten også må forholde sig til. Solisten kan så vælge at spille op til backingfigurerne (som han jo kender på forhånd, da de er noteret i par-

tituret) eller han kan vælge stort set at ignorere deres tilstedeværelse. Ofte vil arrangøren – for at give det bedste samlede lydbillede og give solisten plads – bruge messing-backing til en saxsolo og sax-backing til en messing-blæsersolo.

Bigbandets traditionelle solister

- 1. altsax
- 2. tenorsax
- 2. trompet
- 1./2. trombone
- Guitar
- Klaver

Afrunding

Når man ser bort fra de arrangementsmæssige muligheder, der naturligt træder frem som et samlende karakteristika ved al bigband-musik, vil jeg foreslå, at man, når man skal analysere musikken, forholder sig til bigband-musik på samme måde, som man ellers ville forholde sig til jazzens musikalske udtryk. Bigbandet er imidlertid jazzens orkestermusik, og det er netop i analysen af, hvordan arrangøren har anvendt de mange muligheder, at det interessante ved musikken bliver tydeligt.